

Nr 140.

Av herr **Svensson, Ernst, m. fl.**, om skrivelse till Konungen rörande åtgärder i syfte att ombilda Jordbrukarbanken till en verklig jordbrukets bank.

Enligt gällande lag av 18 juni 1915 kan »ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med ändamål att var inom sin ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk» såsom s. k. *centralkassa för jordbrukskredit* vinna godkännande från det allmännas sida och därigenom erhålla rätt att mottaga insättningar dels å sparkasse- dels å vissa andra bankmässiga räkningar, å vilka uttag vid anfordran ej kunna av insättare påfordras. Centralkassans medlemmar utgöras sålunda av lokala ekonomiska föreningar med liknande ändamål, s. k. *jordbrukskassor*, (minst 10 med minst 6,000 kr. insatt kapital enligt K. K. 11 juli 1918 S. F. S. nr 596), men därjämte kunna även andra lokala ekonomiska föreningar än jordbrukskassor på vissa villkor och enligt särskilda bestämmelser särskilt rörande lånerätten i centralkassan (i K. K. 11 juli 1918 S. F. S. nr 597) intagas såsom medlemmar. Jordbrukskassorna hava fått möjlighet att med sparbank träffa avtal om öppnande för kassan av löpande räkning eller kreditivräkning, varjämte dylika såväl centralkassor som lokala jordbrukskassor under viss tid kunna erhålla av statsmedel bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltningskostnaderna med rätt för staten att förordna ombud för tillsyn över kassans verksamhet. Dessutom har till riksbanken överlämnats svenska statsobligationer till visst värde såsom gemensam pant för centralkassans samtliga förbindelser att på visst sätt och under vissa förutsättningar användas till täckande av kassans fordringsägares eljest otillräckligt skyddade anspråk. Villkoren för godkännande från statens sida av centralkassor och jordbrukskassor äro bestämda i K. K. av 18 juni 1915 (S. F. S. nr 236 och 237, med ändringar av 18 febr. 1916, 11 juli 1918, resp. 11 juli 1918 och 30 april 1920).

Jämlikt dessa villkor skall jordbrukskassa organiseras såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet och bestå av minst 15 medlemmar, vare sig svenska i Sverige bosatta undersåtar eller svensk kommun eller svenskt jordbruksaktiebolag eller svensk ekonomisk förening. Delaktighet i kassa beräknas efter det antal hektar jord, för vilket inträde enligt givna särskilda regler vunnits och den medför lånerätt för högst 200 kr. pr delaktighetshektar. Insatsen skall vara minst 10 kr. för varje påbörjat tiotal delaktighetshektar med eventuell rätt till utdelning efter

räntefoten för sparkasseräkning eller högst 5 %. Verksamheten avser dels direkta lån dels förmedling av växellån i och för inköp av djur, maskiner, utsäde, fodermedel m. m., smärre grundförbättringar, vissa ekonomiserande anläggningar och skogsodlingar m. m., rörelsemedel för binäring eller driften under tider av låg avkastning m. m. Även centralkassa skall organiseras som ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet för medlemmarna, vilkas insatser skola utgöra minst 400 kr. för en var och i övrigt ordnas efter särskilda regler. Centralkassan skall bereda direkta lån eller växellån endast åt sina medlemmar, och dessas lånerätt är efter vissa regler begränsad inom växande maximibelopp i viss relation till ansvaret för centralkassans förbindelser. Centralkassa kan för anslutna jordbrukskassor öppna depositions-, giro- och löpande räkning samt såväl för dessa kassor själva som för deras särskilda medlemmar sparkasseräkning. Även jordbrukskassa må i viss utsträckning med medlem kunna öppna kreditiv- eller löpande räkning samt sparkasseräkning.

Huru stor betydelse än dessa kreditanstalter för jordbruket må tillerkännas, lärer icke kunna påstås, att genom dem blivit tillräckligt sörjt för det legitima behov av billig kredit, som för jordbruksnäringen förefinnes och för dess vidare utveckling såsom landets modernäring också är i högsta grad förtjänt av beaktande. Alltjämt nödgas flertalet jordbrukare för sina kreditbehov anlita de vanliga affärsbankerna och där betala räntor och kostnader, som alltför mycket tynga deras ändock hårt belastade näring. De restriktioner i fråga om tillåtna bankräkningar, in- och utlåning, som lagstiftningen rörande central- och jordbrukskassor innehåller och från sina utgångspunkter helt naturligt måste innehålla, visa i sin mån, att dessa kassor icke kunna helt fylla behoven, i all synnerhet som de därigenom icke hava möjlighet att på ett effektivt sätt konkurrera med affärsbankerna vare sig om in- eller utlåning från jordbruksidkarnes sida. Vad som erfordras, synes därför vara dels en *bank av vanlig banktyp, men inriktad på uppsamlande och tillhandahållande av jordbrukets sparmedel för jordbrukets och landsbygdens behov*, dels en *särskild lagstiftning som i nödig utsträckning möjliggör och säkerställer för jordbruket en lånerörelse på billigare villkor än i de på andra mål inriktade affärsbankerna utan att äventyra bankens solidaritet och räntabilitet*.

Med startandet av Svenska Lantmännens bank avsågs förvisso att fylla här angivet ändamål, men av förhållanden, som här icke behöver omnämnas, förfelades syftet med densamma. På grund av statsmakternas ingripande kom under förra året A.-B. Jordbrukarbanken till stånd, närmast i syfte att, utan förlust för insättarna, avveckla Svenska Lantmännens banks förbindelser och fortsätta verksamheten med särskild hänsyn tagen till Jordbrukarnas Kooperativa föreningar. Jordbrukarbanken och dess föregångare äro sålunda såväl genom sin tillkomst som benämning direkt inriktade på en verksamhet av den art som först och främst avser att tillgodose jordbruksnäringens kreditbehov. Det synes emellertid, som om en i olika avseenden företagen ombildning av Jordbrukarbanken skulle vara

önskvärd, för att den skall bli lämplig för sitt ändamål som en jordbruksnäringens speciella kreditanstalt. Den viktigaste förutsättningen härför torde vara, att aktiemajoriteten kommer att ägas av jordbruksnäringens utövare.

Från vissa håll har framhållits, att statsmakternas ingripande vid startandet av Jordbrukarbanken skulle vara tillfälligt och att företaget ju förr dess hellre bör avvecklas och staten på det sättet frigöras från sitt intresse uti detsamma. En dylik avveckling behöves emellertid varken påskyndas eller innebära bankens upphörande. Tvärtom synes det vara lämpligt att redan nu inrikta avvecklingen på det bestämda målet, att banken skall fortsätta, men att statens där bundna medel efter hand frigöras genom att övertagas av särskilda jordbruksorganisationer, vilka skulle bli de egentliga aktieägarna och därmed de över bankverksamheten bestämmande. Om Jordbrukarbanken härigenom bleve den egentliga kreditanstalten för jordbruket, bortsett från Allmänna hypoteksbanken och dess hypoteksföreningar, skulle såväl centralkassorna för jordbrukskredit som de lokala jordbrukskassorna i sin nuvarande form bli mindre behövliga och kunde genom ombildning också fullt ersättas. För en sådan ombildning synas vissa riktlinier önskliga och möjliga.

Vad först *centralkassorna* angår, skulle deras syfte vid en dylik ifrågasatt utvidgning av Jordbrukarbankens verksamhet begränsas till förvärv och förvaltning av aktierna i Jordbrukarbanken. Centralkassorna skulle härtill erhålla nödiga medel genom insatser av sina medlemmar, men då kassornas uppgift icke skulle sträcka sig längre än till förvärv av och förvaltning av förvärvade aktier, borde givetvis nu gällande regler om insatser och delaktighet undergå rätt väsentliga förändringar. Den utdelning å centralkassas aktier i banken, som erhållas i enlighet med bankstämmans beslut, liksom kassans möjliga övriga tillgångar borde insättas i Jordbrukarbanken, som för sin verksamhet måste äga tillräckligt antal lokala kontor, samt av kassans delägare disponeras uteslutande för samfälda behov vare sig genom fondering eller genom anslag för vissa för jordbruket i orten allmännyttiga ändamål, men aldrig för utdelning till kassans medlemmar.

Beträffande härefter centralkassornas delägare, vilka uteslutande borde bestå av lokala, godkända *jordbrukskassor*, så böra dessa på det sätt ombildas, att de egentligen bli låneförmedlare mellan Jordbrukarbanken och jordbrukarne. Å ena sidan bör sålunda jordbrukskassa i Jordbrukarbanken — eller, där kontor för denna saknas, möjligen i lokal sparbank, som är villig öppna räkning med kassan — erhålla kredit på billigaste möjliga villkor och med minsta möjliga vinst för banken intill belopp, för vilka kassan kan med sina tillgångar ställa betryggande säkerhet. Å andra sidan bör jordbrukskassa, vars verksamhetsområde liksom enligt nu gällande rätt icke bör vara större, än att »kassans medlemmar kunna förutsättas känna varandras personliga och ekonomiska förhållanden», på i huvudsak samma villkor, på vilka den själv hos banken erhåller kredit, giva sådan åt sina delägare för väsentligen redan nu bestämda ändamål. Den säkerhet kassan

för sådant lån måste erhålla, synes lämpligen böra bestå av inteckning i låntagarens såväl *jord* som levande och döda inventarier, skörd däri inberäknad, varför lärer erfordras ny lagstiftning ang. jordbruksförlagsinteckning; därjämte har givetvis kassan att i varje fall pröva, hur långt den begärda krediten bör kunna beviljas även med hänsyn till lånesökandens person. Då emellertid jordbrukskassorna böra vara berättigade att även på annat sätt än genom direkt lån förmedla anskaffandet av nödig materiel m. m. till sina delägare, bör delägarskapet grundas på viss insats och bidragsplikt, vare sig denna ordnas på grunder, som i huvudsak, om än med vissa lindringar, likna de nu gällande, eller på andra grunder, som genom en närmare utredning kunna finnas lämpliga. Såsom självklart bör dock icke, vid en sådan utredning, anses, att jordbrukskassa bör bildas såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet, utan frågan om den form, som är lämplig för ett effektivt tillgodoseende av de önskemål, hela denna organisation avser att förverkliga, bör göras till föremål för en förutsättningslös utredning.

Med stöd av vad sålunda anförts, hemställes,

att riksdagen ville i skrivelse till Konungen begära skyndsamt utredning och, om utredningen därtill ger anledning, förslag till sådana ändringar av gällande lagstiftning angående jordbrukskrediten och bankerna i enlighet med ovan antydda riktlinjer, att Jordbrukarbanken under anknytning till jordbrukskassorna och centralkassorna för jordbrukskredit må bliva en verklig jordbrukets bank.

Stockholm 21 januari 1924.

Ernst Svenson,
Eskhult.

C. A. Reuterskiöld.

Anders Elisson.

Carl G. Schedin.

K. G. Westman.